

STRESZCZENIE

Tradycje opieki społecznej w Polsce w latach 1918-1939, kształtowały się pod wpływem przemian ustrojowych zachodzących w ówczesnym społeczeństwie. Potrzeba niesienia pomocy drugiemu człowiekowi pojawiała się zawsze tam, gdzie współistniały bogactwo i bieda. Rozpowszechniały się takie pojęcia, jak: *polityka społeczna, praca socjalna, pomoc społeczna i opieka społeczna*. Obowiązek opieki nad ludźmi potrzebującymi wsparcia ze strony państwa, organizacji społecznych i stowarzyszeń dobroczynnych i religijnych znalazł swoje umocowanie w ustawodawstwie prawnym. Obok powyższych również władze samorządowe czyniły wszelkie starania zmierzające do zrealizowania założeń opiekuńczych wobec potrzebujących mieszkańców.

Sytuacja taka miała też miejsce w Piotrkowie Trybunalskim w latach 1918-1939. Wysiłki wówczas podejmowane koncentrowały się głównie na tworzeniu nieistniejących dotychczas instytucji i zakładów opiekuńczych, jak również na innych formach niesienia pomocy, szczególnie w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej. Za jedną z naczelných zasad przyjęto otoczenie należyłą opieką nad dziećmi.

W pracy zaprezentowano materiały świadczące o rozległości i złożoności problematyki opiekuńczo-wychowawczej, potwierdzające jednocześnie tezę o bogatych tradycjach opiekuńczo-wychowawczych miasta. Krótko ukazano także początki działań oraz drogę, jaką przebyła społeczność piotrkowska od filantropii do opieki społecznej nad dzieckiem. Omówiono wszelkie działania realizowane wobec najmłodszych przez władze miejskie, ale i przez funkcjonujące w Piotrkowie Trybunalskim instytucje dobroczynne. Dużo uwagi poświęcono również wprowadzeniu systemu ubezpieczeń społecznych i publicznej opieki społecznej jako momentowi przełomowemu w historii odrodzonego państwa i jego instytucji społecznych, w tym dziecięcych. Szeroko przedstawiono podejmowane miejskie inicjatywy opiekuńcze. Ukazano zasady funkcjonowania instytucji opieki całkowitej i częściowej, przeznaczonych dla dzieci i młodzieży. W tym czasie powstawały ochronki, internaty i bursy, organizowano kolonie zdrowotne, dożywianie dzieci i młodzieży, zakładano żłobki, przedszkola i świetlice przyszkolne. Miejsce placówek o charakterze otwartym w systemie opieki nad dzieckiem w Piotrkowie Trybunalskim znalazło swe odzwierciedlenie w osobnym rozdziale pracy. Podobnie zresztą jak tych, świadczących opiekę całkowitą.

Szczegółowo nakreślono zakładowy system opiekuńczy, przy jednoczesnym przeprowadzaniu krótkiej charakterystyki poszczególnych typów zakładów działających w owym okresie. Ukazano również sytuację dziecka sierocę w Piotrkowie Trybunalskim, jak i w

Polsce międzywojennej oraz etapy tworzenia się prawodawstwa i organizacji systemu opieki całkowitej nad dzieckiem. Z racji podjętego tematu dużo uwagi poświęcono samym zakresom i efektom funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych o charakterze zamkniętym. Opisano również istotne przedsięwzięcia zmierzające w tym czasie do wznowienia i udoskonalenia akcji oddawania sierot na wychowanie rodzinom zastępczym.

W pracy szczególne miejsce zajęła ochrona macierzyństwa oraz rola stacji opieki nad matką i dzieckiem, nie tylko lecznicza, ale i profilaktyczna. W tej części rozprawy, dotyczącej opieki higieniczno-sanitarnej nad dzieckiem ukazano współistnienie różnych form organizacji opieki zdrowotnej nad uczniami. Przybliżono działalność szkół powszechnych i znaczącą rolę powstających od końca lat dwudziestych ośrodków zdrowia w tym zakresie. Poruszając problematykę higieny szkolnej nie pominięto też kwestii zakresu zadań personelu medycznego na rzecz podniesienia stanu zdrowia uczniów. Osobne miejsce znalazły też zagadnienia dotyczące obowiązków wynikających z instrukcji dla lekarzy i higienistek, zachorowalność dzieci, jak i ocena faktycznego stanu opieki higieniczno-lekarskiej piotrkowskich szkół. Szczególna uwaga została zwrócona na działania profilaktyczno-propagandowe prowadzone przez personel medyczny, ukierunkowany na zwalczanie określonych chorób, na szczepienia ochronne wśród uczniów i pomoc dentystyczną.

Ostatni, zamykający rozdział pracy w całości dotyczy głównych kierunków i form doraznej działalności opiekuńczo-wychowawczej piotrkowskiej społeczności, władz samorządowych i wszelkich instytucji o wspomnianym charakterze. Przedmiotem rozważań stały się wszelkie okresowe i okazyjne inicjatywy skierowane do dzieci i młodzieży, począwszy od akcji dożywiania i kolonii letnich poprzez pomoc materialną, pieniężną, aż do działalności kulturalno-oświatowej. W tej części dysertacji ukazano również aktywną postawę mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego, szczególnie na rzecz pozyskiwania środków na pomoc dla dzieci z rodzin najbiedniejszych, przy okazji organizowania przeróżnych akcji okolicznościowych. Przynosiły one nad wyraz zadowalające efekty.

Wszystkie przytoczone w pracy formy i działania pomocowe pełniły wówczas ogromnie ważną funkcję ratowniczą dla tysięcy piotrkowskich dzieci, oczekujących zaspokojenia podstawowych potrzeb socjalno-bytowych. Zebrane materiały źródłowe oraz szczegółowa analiza literatury przedmiotu pozwoliły stwierdzić, że w praktyce społecznej „celowanej” do dzieci widoczne były nie tylko elementy koniecznej interwencji, lecz także profilaktyki, realizowanej w sposób celowy, świadomy i zorganizowany. Czyni to tym samym okres międzywojenny znamienny w dokonania na rzecz potrzebujących, a wiele ówczesnych przedsięwzięć funkcjonuje we współczesnej pracy opiekuńczo-wychowawczej.